



## ÄIDINKIELI, LUKUTAIDON KOE 18.9.2019

### KOekohtaiset sisältökuvaukset

Lukutaidon näkövammaisten korvaavan kokeen koekohtaiset sisältökuvaukset löytyvät erillisinä tiedostona Hyvän vastauksen piirteet -osiosta lautakunnan verkkosivuilta.

Nämä lopulliset koekohtaiset sisältökuvaukset vastaavat äidinkielen lukutaidon kokeen osalta Ylioppilastutkintolautakunnan yleisissä määräyksissä ja ohjeissa tarkoitettuja lopullisia hyvän vastauksen piirteitä. Tieto siitä, miten arvosteluperusteita on sovellettu kokelaan koesuoritukseen, muodostuu kokelaan koesuorituksesta saamista pisteistä, äidinkielen koetta koskevissa määräyksissä olevista kriteereistä sekä lopullisista koekohtaisista sisältökuvauksista ja lautakunnan määräyksissä ja ohjeissa annetuista, muista arvostelua koskevista määräyksistä.

[https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston\\_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/fi\\_maarykset\\_aidinkieli\\_digitaalinen\\_koe.pdf](https://www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/fi_maarykset_aidinkieli_digitaalinen_koe.pdf)

Lopulliset koekohtaiset sisältökuvaukset eivät välttämättä kuvaa kaikkia tehtävässä hyväksytyjä sisältöjä. Vastauksessa voi olla muitakin kuin kuvauksessa mainittuja sisältöjä, eikä erinomaisessakaan suorituksessa tarvitse olla kaikkia esille nostettuja havaintoja ja päätelmiä. Koesuorituksessa mahdollisesti olevat arvostelumerkinnot katsotaan muistiinpanoluonteisiksi, eivätkä ne tai niiden puuttuminen näin ollen suoraan kerro arvosteluperusteiden soveltamisesta koesuoritukseen.

## OSA I: Asia- ja mediatekstit

### 1. Mainos vaikuttaa (30 p.)

Tehtävässä arvioidaan kokelaan taitoa lukea mainosvideota tekstilajin mukaisesti ja analysoida sen rakennetta ja muita vaikuttamisen keinoja. Niistä rakennetta ei voi sivuuttaa, mutta sisällöltään kiitettävässäkään vastauksessa ei tarvitse käsitellä kaikkia muita vaikutuskeinoja. Vastauksen tulee kuitenkin osoittaa aineiston multimodaalisuuden ymmärtämistä. Kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa osoittava analyysi lähtee mainoksen tavoitteesta ja ottaa huomioon kohderyhmän vaikutuksen keinojen valintaan.

#### Tavoite ja kohderyhmä

Mainos pyrkii tekemään Pihlajalinnan tunnetuksi brändinä. Tavoitteena on myös myydä terveyspalveluja erityisesti nuorille ja urheilullisesta elämäntavasta sekä jännityksestä pitävälle, joille Eero Ettala henkilönä ja lumilautailu lajina edustavat ihannoitavaa kohdetta. Olennaista mainoksessa on se, että Pihlajalinnalla valjastaa alansa huipun tuotteittensa markkinoinnin apuvälineeksi ja brändin merkitsijäksi, jonka kautta kohderyhmä voi tuntea asettuvansa Ettalan kanssa samalle viivalle, jos se käyttää Pihlajalinnan palveluita. Videon loppuslogan *Huippu-urheilijoiden palvelut kaikille* ikään kuin kääntyy muotoon ”Pihlajalinnalla saattaa sinutkin huipulle”.

#### Rakenne vaikuttamiskeinona

Mainos hyödyntää perinteistä kertomusrakennetta. Se etenee vaiheesta toiseen. Ettalan selviytymistarina nivoo vaiheet yhteen. Myös juonen etenemisen tuttuus vaikuttaa: mainos käyttää hyväkseen klassista kaavaa, jossa päähenkilö nousee pohjalta voittoon.

- Alku: videon nimi ja kertojanääni (*Tervetuloa urheilijan helvettiin.*), päähenkilön eli Ettalan ja tämän aiempien vammojen diagnoosien esittely.

- Vastoinikäminen: Ettalan loukkaantuminen. (Kuvissa Ettala pitelee rutisevaa polveaan, paiskoo harjoituspainoja ja istuu tulivuoren rinteessä, jossa kivet vyöryvät nis-kaan.)
- Käänte: taistelu vastoinikämisiiä vastaan (kertojanäänen mukaan tahdon asia).
- Taistelu: Ettala näyttää polven leikkausarpea, juoksee laavavirtaa vastaan, tekee intervalliharjoituksia ja näyttäviä hyppyjä.
- Loppu, vaikeuksien voittaminen: harjoittelu sujuu taas, ja Ettala istuu vuoren huipulla rinteän voittaneena.
- Paljastus: vasta mainoksen lopun tekstissä paljastetaan, että siinä markkinoidaan nimenomaan Pihlajalinnaa.

Vastauksessa voidaan tunnistaa myös pinnan alta löytyviä tarinan muotoja, kuten myyttien ja satujen rakenteita:

- Tarina kuvataan sankarin matkana.
- Kuvauksessa toistetaan myyttien perinteistä kuvastoa, kuten viittauksia helvettiin, kiirastuleen, koettelemukseen, kamppailuun ja taivaaseen (tulsta ja tulikiveä, sankarin haavoittuminen, ylämäen kipuaminen kohti valoa).
- Sankarilla on kanssakulkija, auttaja tai pelastaja (Pihlajalinna), joka tulee tarinassa esiin naispuolisen kertojanäänen kautta (*Luota minuun*).
- Lopussa sankari saa palkinnon (Ettalan ura lumilautailijana jatkuu).

### **Muita vaikuttamisen keinoja**

Muita keinoja ja niiden tavoitteita ovat esimerkiksi

- järkeen, auktoriteettiin ja tietoon vetoaminen: julkisuudesta tunnetun huippu-urheilijan käyttö kokemusasiantuntijana, Pihlajalinnan esittäminen terveyden koke-  
neena auktoriteettina ja latinankieliset termit Ettalan vaivojen diagnooseissa
- tunteisiin vetoaminen: dramaattinen tarina, joka herättää sääliä urheilijaa kohtaan mutta vapauttaa lopuksi tunteesta (katharsis), kun Ettalalla kaikki on taas kunnossa
- tunteisiin vaikuttaminen audiovisuaalisen kerronnan avulla: tummanpuhuvat kuvat, tulivuorisymboliikka, jylhän taustamusiikin käyttö sekä voimakkaat kontrastit, kuten

naispuolisen kertojanäänänen rauhallisuus visuaalisen dramaattisuuden vastakohtana, laavan punainen väri ja lopun sinitaivas tummanpuhuvan kuvamaailman rikkojina sekä selkeä helvetti–pelastus-symboliikka tarinassa

- lähentäminen ja katsojan puhuttelemisen: katsoja voi tuntea asettuvansa Ettalan kanssa samalle viivalle, jos se käyttää Pihlajalinnan palveluita (*Huippu-urheilijoiden palvelut kaikille*). Ettala kohdistaa sanansa lopussa suoraan kameralle ja katsojalle
- kohderyhmän arvoihin vetoaminen: yksilöllisyyden, oman tahdon, päättäväisyyden ja intohimon korostaminen tarinassa.
- kohderyhmän esteettisten mieltymysten ottaminen huomioon: nopeat leikkaukset kuvasta toiseen, kertojanäänänen, musiikin ja Ettalan repliikkien tiheä vuorottelu; runsas ja terävä liike kuvissa ja hektinen tunnelma.

Vastauksessa voidaan lähteä liikkeelle myös mainoksen argumentaation erittelystä. Tällöin teesin (esimerkiksi ”Pihlajalinnasta urheilija saa huippuluokan terveystalveluita.”) perustelu voi olla vaikkapa ”Pihlajalinnassa on asiantuntemusta”. Lähtötietoina voi pitää extreme-urheilijan loukkaantumisriskejä ja esisopimuksena kohderyhmän arvoja (oman intohimon eteen ollaan valmiita uhraamaan paljon), joita mainos hyödyntää. Jos argumentaatorakennetta alkaa eritellä, yhteys vaikuttamiseen, tekstin rakenteeseen ja muihin vaikuttamiskeinoihin pitää kuitenkin osoittaa selkeästi.

## 2. Kuninkaan henkilökuvat (30 p.)

Tehtävässä pyydetään analysoimaan kahta tekstiä ja vertailemaan niiden rakentamaa henkilökuva kuningatusta Kustaa II Aadolfista. Tehtävän avulla arvioidaan kriittistä ja kulttuurista lukutaitoa erityisesti siitä näkökulmasta, miten hyvin lukija huomaa kahden asiatekstin **yhteiset ja erilaiset** tavat rakentaa kuvaa historiallisesta henkilöstä ja kuinka hän osaa yhdistää havaintonsa ja tulkintansa tekstien lajipiirteisiin ja taustoihin. Tehtävänannon mukaisesti vastauksessa odotetaan henkilökuvia yhdistävien ja erottavien piirteiden kuvailua sekä tulkintojen yhdistämistä tekstien tekstilajipiirteisiin.

Sekä *Leijona ja hänen laumansa* että teksti *Kustaa II Aadolf* edustavat elämäkerrallista historiankirjoitusta ja ovat historian asiantuntijoiden tuottamia tekstejä, mutta ne ovat peräisin erilaisista julkaisuista ja niiden tavoite ja oletettu lukijakunta eroavat toisistaan. Näin ollen teksteillä on sekä yhteisiä tekstilajipiirteitä että tekstejä erottelevia piirteitä, jotka vaikuttavat siihen, millainen kuva historian merkkihenkilöstä rakentuu.

Mahdollisia havaintoja ja tulkintoja ovat esimerkiksi seuraavat:

### **Molemmissa teksteissä**

- Kustaa II Aadolfia kuvataan historiallisena henkilönä
- hänet ja hänen toimintansa sijoitetaan tiettyihin paikkoihin ja tiettyyn aikakauteen
- tuodaan esille kuninkaaseen liittyvä henkilökultti.

### **Erottavia piirteitä**

[itsenaisyyys100.fi](https://itsenaisyyys100.fi) -sivuston teksti rakentaa Kustaa II Aadolfista yksipuolisen, etäisen ja passiivisen kuvan. Näitä tulkintoja voi perustella esimerkiksi seuraavien tekstihavaintojen avulla:

- Kustaa esitellään yksipuolisesti vain hallitsijana ja soturikuninkaana. Tekstissä keskitytään erityisesti sotiin ja valtiollisiin hankkeisiin ja esille nostetaan asioita, jotka liittyvät kuninkaan Suomeen.
- Kustaasta syntyy etäinen mielikuva. Hänen henkilökohtaisesta elämästään tai ominaisuuksistaan ei kerrota juuri mitään. Artikkelin kuva juhlapukuisesta kuninkaasta korostaa Kustaan virallista roolia ja etäisyyttä tavallisesta kansasta. Myös neutraali ja toteava asiatyyli korostaa etäisyyttä. Tekstissä luetellaan faktoja eikä juuri tuoda esiin syy-seuraussuhteita, jotka tekisivät Kustaan toiminnan ymmärrettävämmäksi.
- Kustaa vaikuttaa passiiviselta toimijalta. Ruotsin valtiossa tapahtunutta kehitystä ei liitetä konkreettisesti kuninkaan tekoihin, vaan asiat tapahtuvat *hänen hallituskaudellaan* ja ikään kuin itsestään (*raja siirtyi*). Aktiivisen toimijan roolin Kustaa saa vain puhuttaessa matkasta valtakunnan itäisiin osiin (*kuningas vieraili; matkasi*).

Leijona ja hänen laumansa -tekstin rakentama kuva Kustaasta on edellistä henkilökohtaisempi, monipuolinen, vivahteikas ja myönteinen. Näitä tulkintoja voi perustella esimerkiksi seuraavien tekstihavaintojen avulla:

- Henkilökuvan monipuolisuus ja vivahteikkuus syntyvät muun muassa siitä, että Kustaa tuodaan esille monissa rooleissa eli hallitsijana, sukunsa jäsenenä, renessanssi-ruhtinaana, ihmisenä, soturina, Oxenstiernan ”esimiehenä”. Hänen persoonaansa kuvataan monien tapahtumien kautta ja monin sanoin (*hän oli kova, armoton ja hillittömän rohkea*). Esille tulevat myös persoonan eri puolet (*Kustaa Aadolf oli iloinen ihminen – – . Toisaalta kuningas oli perinyt sukulaistensa tulisen temperamentin.*).
- Teksti esittelee Kustaan oman elämänsä ja valtakuntansa vahvatahtoisena herrana (*Hän sanoi aina viimeisen sanan.*). Tekstissä hän on aktiivinen toimija (*hän laski leikkiä; hän halusi käydä sota*).
- Positiivista henkilökuva rakennetaan runsain myönteissävyisin sananvalinnoin (*poikkeuksellisen karismaattinen; paitsi nokkela ja älykäs, myös lahjomaton humoristi*), ja Kustaan erinomaisuutta korostetaan hänen edeltäjiensä heikkouksien avulla. Teksti alleviivaa useaan kertaan Kustaan rohkeutta (*Hän uskalsi päästää; uskalsi delegoida*) ja kyvykkyyttä (*Kustaa II Aadolf pystyi luomaan Ruotsin suurvallan; heikkoluonteisempi – – ei olisi kyennyt parantamaan sisällissodan aiheuttamia haavoja*).
- Kirjoittajan ote on ensimmäisestä virkkeestä lähtien Kustaata arvioiva ja ymmärtävä. Kirjoittaja myös taustoittaa Kustaan toimintaa ja selittää hänen ratkaisujaan.

### Kytkeä tekstilajipiirteisiin

Henkilökuvan eroja voi selittää tekstilajipiirteiden eroilla. Teksti *Kustaa II Aadolf* on julkaistu satavuotista itsenäisyyttään juhlihan Suomen kunniaksi perustetulla sivustolla, mikä selittää sisällön Suomi-painotusta ja siitä johtuvaa henkilökuvan yksipuolisuutta sekä keskittymistä valtiollisiin tapahtumiin. Teksti muistuttaa tietosanakirjan artikkelia ja kuuluu sarjaan, jossa esitellään lyhyesti historian merkkihenkilöitä. Tavoitteena on antaa Kustaasta tiivis yleiskuva keille tahansa Suomen historiasta ja sen merkkihenkilöistä kiinnostuneille.

*Leijona ja hänen laumansa* -teksti on katkelma laajahkosta tietokirjasta, mikä on mahdollistanut muun muassa Kustaan persoonan runsaan esittelyn. Tekstin kohderyhmään kuuluvat

historian asiantuntijoiden lisäksi kaikki historiasta kiinnostuneet, jotka tahtovat saada Ruotsin kuninkaasta pintaa syvemmän, monipuolisen kuvan. Kirjoittajan omien näkemysten, arviointien ja historiallisten tapahtumien selittämisen runsaus on tavanomaista nykyisessä henkilöitä käsittelevässä historiankirjoituksessa.

## **OSA II: Kaunokirjalliset ja muut fiktiiviset tekstit**

### **3. Parisuhteiden kuvaus (30 p.)**

Tehtävässä pyydetään vertailemaan kahdessa näytelmäkatkelmassa rakentuvia kuvia parisuhteista. Päätelmiä tehdään sekä repliikeistä että henkilöiden eleistä, äänensävyistä ja muusta nonverbaalisesta viestinnästä, jota tv-näytelmässä eli *Tribadien yössä* on runsaasti ja *Nukkekodissakin* jonkin verran parenteeseissa ilmaistuna.

Arviointi kohdistuu taitoon analysoida näytelmien vuorovaikutustilanteita ja tehdä päätelmiä henkilöiden suhteiden eroista ja yhtäläisyyksistä. Kriittinen ja kulttuurinen lukutaito ilmenee erityisesti tulkinnoista ja niiden perusteluista sekä taidosta ottaa huomioon aineiston taustaja. Molemmat tekstit kytkeytyvät muun muassa 1800-luvun lopun realistiseen kirjallisuuteen ja keskusteluun sukupuolten tasa-arvosta sekä siihen liittyvään näkemykseen taloudellisen itsenäisyyden merkityksestä. Myös esimerkiksi tiedot Henrik Ibsenistä ja August Strindbergistä voivat näkyä vastauksessa.

Vertailevan vastauksen voi rakentaa eri tavoin. Siinä voidaan esimerkiksi ensin tehdä tulkinnot molemmista katkelmista erikseen ja sen jälkeen tarkastella parisuhteiden eroja ja yhtäläisyyksiä. Vertailun voi jäsentää myös valittujen teemojen avulla (esimerkiksi tasa-arvo, valankäyttö).

#### **Yhteistä**

Esimerkiksi seuraavat piirteet ovat yhteisiä:

- Suhteet ovat aviosuhteita, joskin Siri ja August ovat jo erotilanteessa.

- Lapset sitovat puolisoita yhteen.
- Suhteissa on konflikteja: Sirin ja Augustin suhde on riitaisa esimerkiksi uskottomuuden vuoksi. Noran ja Helmerin välejä hiertää kysymys rahankäytöstä. Asiaa käsitellään kuitenkin pehmeästi, niin ettei riitaa synny.
- Talousasiat liitetään molempiin parisuhteisiin katkelmissa.

## Eroja

Esimerkiksi seuraavissa piirteissä on eroja:

### Suhteen kehukset

- Helmerien elämänpiiri on porvarillinen (Torvald on asianajaja, perheessä on palvelijoita). Viktoriaaniset normit säätelevät avioliittoa. Niiden mukaan mies on perheen pää, joka hankkii rahaa ja päättää sen käytöstä. Naisen tehtävä on hoitaa lapsia ja taloutta sekä noudattaa miehen tahtoa. Koti on parisuhteelle tärkeä, mikä näkyy näytelmän *Nukke koti*-nimessäkin ja dialogin tapahtumapaikassa.
- Siri ja August ovat taiteilijoita, teatterialan ammattilaisia, jotka elävät ilmeisesti bohemimmin kuin Helmerit (Siri ryypiskelee yksinään olutta, Augustin ajankäyttö on epämääräistä.). Heidän suhdettaan ei yhdistä koti vaan teatterielämä. Dialogin tapahtumapaikkanakin on näyttämö.

### Tunteet ja niiden ilmaiseminen

- Päällisin puolin Noran ja Torvaldin välit vaikuttavat sopusointuisilta ja suhde idylliseltä. Heidän dialoginsa on kepeää, ja tunteet ilmaistaan hillitysti. Lukija aavistaa kuitenkin, että pinnan alla on jännitteitä (Noralla on salaisuuksia. Torvald on tyytymätön Noran tuhlailuun).
- Sirin ja Augustin suhdetta leimaavat mustasukkaisuus, halveksunta ja katkeruus. Puolisoiden dialogi muistuttaa ottelua, jossa vuoroin hyökätään, vuoroin peräännyttään puheenaihetta vaihtamalla. August yrittää saada Sirin alakynteen muun muassa pilkkaamalla tämän kielenkäyttöä. Siri puolestaan pilkkaa Strindbergin tunnettua tapaa käsitellä yksityiselämänsä tuotannossaan. Kielteiset tunteet ilmaistaan voimakkaasti esimerkiksi kitkerillä äänensävyillä, kiroilemalla ja nimittelemällä (*olutjuoppo; Bluffari-August*).



## Tasa-arvo

- Noran ja Helmerin suhdetta voi luonnehtia epätasa-arvoiseksi. Torvald osoittaa monin tavoin olevansa vaimonsa yläpuolella: Muun muassa Norasta käytettyjen nimitysten (*leivonen; oravainen*) voi tulkita kuvastavan vähättelyä, jota nimityksiin usein liittyvä *pikku*-sana korostaa (*pikku tuhlari; pieni peliveikko*). Nora on miehensä omaisuutta (*On uskomatonta, kuinka kalliiksi peliveikon pitäminen tulee miehelle.*). Noran kevytmielisyys laina-asiassa johtuu Torvaldin mielestä sukupuolesta (*Nora, Nora, sinä olet nainen!*).
- Siri on näyttelijä, ja hän on juuri edennyt teatterin johtajaksi. Sosiaalisesti ja ehkä myös taloudellisesti hän on Strindbergin kanssa tasa-arvoinen. Sitä August ei ole täysin sulattanut, koska hän korostaa Sirin aseman olevan hänen ansiotaan.

## Vallankäyttö

- Torvald käyttää parisuhteessa valtaa avoimesti kontrolloimalla ja määräilemällä (*Mil-lain orava tuli kotiin?; Mutta kuulehan, tuhlata emme voi.*). Hän myös sanoo, mikä on moraalisesti oikea ajattelutapa. Torvaldin valta on paljolti taloudellista: hän antaa Noralle rahaa, jos tahtoo. Noran vallankäyttö on piilotetumpaa. Hän manipuloi Helmeriä esimerkiksi lepertelemällä ja murjottamalla ja saa miehen myöntymään tahtoonsa.
- Siri ja August ovat tasavahvoja vallankäyttäjiä. August yrittää heikentää Sirin itseluottamusta esimerkiksi epäilemällä Sirin sopivuutta teatterin johtajaksi (*Strindberg: Kiroilee suomeksi! Kööpenhaminan Strindberg-teatterin vastanimitetty johtajatar... ihastuttava nainen... nostelee pottia ja kiroilee suomeksi...*). Hän pyrkii määräilemään, miten Sirin pitää johtaa teatteria. (*Koska sinä olet minun Strindberg-teatterini vastanimitetty johtajatar Kööpenhaminassa, minun nimittämäni!, vaadin kuitenkin, mikä on inhimillistä eikä kohtuutonta, että ajoista pidetään kiinni. Harjoitukset pannaan käyntiin ja viedään läpi. Laskut hoidetaan. Jos aikoo elättää itsensä ja olla vapaa nainen, ei saa olla laiska.*). Toisaalta hän yrittää saada tahtonsa läpi esimerkiksi anelemalla ja koskettelemalla Siriä. Sirin vallankäyttö perustuu esimerkiksi tietoihin Dagmar-teatterista ja Augustista. Niiden varassa hän vie tilannetta tahtomaansa suuntaan.

## 4. Runojen rakenteita ja puhujia (12 p. + 18 p.)

### 4.1. (12 p.)

Vastauksessa odotetaan, että kokelas erittelee ja vertailee kahden runon rakenteita käyttäen runoanalyysin käsitteitä (esimerkkisi *puhujia, säe, säkeistö, loppusointu, säkeenylitys, asennonvaihto, kielikuva, rytmi*). Kriittinen lukija huomaa sekä yhteyksiä että eroja perinteisen runon rakenteisiin.

Runojen puhujia voi käsitellä lyhyesti rakenteiden erittelyn yhteydessä, mutta tarkempaa analyysia ja puhujien ominaisuuksien tulkintaa odotetaan vasta vastauksessa 4.2.

Runojen rakenteita on mahdollista vertailla esimerkiksi seuraavista näkökulmista:

#### Ulkoiset piirteet

- Molemmat tekstit tunnistaa ulkoasun perusteella helposti runoiksi, jotka rakentuvat säkeistä.
- **Duffyn runo** koostuu viidestä säkeistöstä, joissa jokaisessa on viisi säettä. Säännöllinen rakenne jaksottaa runoa ja saa aikaan rauhallisen rytmin. Rytmiiä rikotaan joillakin säkeenylityksillä (*umpijäinen / torso; ajattelin opetella / soittamaan*). Runolla on nimi (*Varas*), joka korostaa runon puhujaa ja nimeää runon aiheen.
- **Anderssonin runo** perustuu toistoon: Yhtä lukuun ottamatta vasemmasta marginaalista lähtevät säkeet alkavat Anderssonin nimellä. Säkeet ovat enimmäkseen väitteitä sekä Anderssoniin kohdistettuja toiveita ja käskyjä. Toisto tuottaa runoon yhtäjaksoisen ja nopean rytmin, joka rikotaan vasta kolmanneksi viimeisessä, eri tavoin alkavassa säkeessä (*Ei kai Andersson...*). Runossa ei ole selkeitä säkeistöjä, joten runoa on mahdollista pitää myös säkeettömänä. Seitsemän pitkää säettä on katkaistu niin, että niiden loppu on asemoitu tyypografisesti oikealle. Oikealle asemoitujen säkeenloppujen edessä oleva tyhjä tila katkoo runon toistorakennetta ja tuottaa siihen säkeistömäisyyttä. Runoa ei ole nimetty; runon aihe selviää vasta lukemisen myötä.

## Runon tilanne ja tarina

- **Duffyn runon puhuja** esittää monologin, joka sijoittuu selvään puhetilanteeseen. Puhujalle on ilmeisesti esitetty kysymys, jonka hän toistaa ensimmäisessä säkeessä ja johon hän vasta yhdellä sanalla (*Oudointa mitä olen pöllinyt? Lumiukko.*). Selitykseksi hän kertoo tarinan lumiukon varastamisesta ja samalla muistelee muita varastamiseen liittyviä kokemuksiaan. Lopussa tarina kiinnitetään alun kysymykseen (–, *mutta lumiukko oli oudoin*). Lopuksi puhuja kommentoi runon sinän ymmärryskykyä.
- **Anderssonin runon** monologimainen puhetilanne koostuu Andersson-nimisen henkilön huonojen ominaisuuksien ja tapojen kuvaamisesta ja kritiikistä. Lähes koko runo on yhtä moitelistaa. Neljänneksi ja viidenneksi viimeisissä säkeissä puhujan asennonvaihdot kuitenkin katkaisevat syytteet, ja runoon rakentuu tarina, joka vihjailee Anderssonin kyllästyneen sättimiseen ja hypänneen ikkunasta. Viimeisissä säkeissä puhuja palaa Anderssonin moittimiseen. Loppusäkeet tuovat runoon traagisuutta, vaikka puhuja jatkaa sättimistä ja antaa ironisesti ymmärtää ettei Andersson osaa tehdä edes itsemurhaa oikein.

### 4.2. (18 p.)

Vastauksessa odotetaan, että kokelas esittää perustellun tulkinnan molempien runojen puhujista. Puhujia voi analysoida erittelemällä heidän ominaisuuksiaan. Hyvässä vastauksessa pohditaan, kuinka puhujat liittyvät runojen näkökulmiin ja teemoihin. Vertailua odotetaan ensimmäisessä osassa (4.1.), mutta se ei ole välttämätön toisessa osassa (4.2.) tehtävänannon muotoilun vuoksi.

**Duffyn runosta** voi nostaa esiin esimerkiksi seuraavia seikkoja:

- Runossa on modernille runolle tyypillinen puhetilanne, jossa minäpuhujalla osoitetaan sana jollekin sinälle. Voi tulkita, että runossa on kyse konkreettisesta keskustelu- tai haastattelutilanteesta, jossa runon puhuja kertoo varasteluun liittyvistä kokemuksistaan kaverilleen tai vaikkapa poliisille, toimittajalle, nuorisotyöntekijälle tai muulle vastaavalle. Puhuja viittaa runon viimeisessä säkeessä keskustelukumppaniinsa (*Sinä et selvästi tajua yhtään mitään.*).
- Suomenoksessa runon nimi *Varas* kiinnittää koko runon puhujaan, mutta alkuperäinen nimi (*Stealing*) viittaa pikemminkin varasteluun toimintana kuin itse toimijaan.

Käännöksen nimi saattaa siten vahvistaa englanninkielistä nimeä enemmän runon puhujan roolia tulkinnoissa.

#### Havaintoja ja päätelmiä puhujasta

- Duffyn runon puhujan ikä ja sukupuoli eivät ole yksiselitteisiä, mutta runon kieli ja aihepiiri sekä puhujan käyttäytyminen synnyttävät vaikutelman, että puhuja on varmaankin nuori.
- Puhujan elämänohje ihanoi vapautta elää omien valintojen mukaisesti yhteiskunnan säännöistä välittämättä (*Parempi kuolla kuin antaa olla, olla ottamatta / sitä mitä tahtoo.*).
- Runon puhuja tunnustaa olevansa useimmiten pitkästynyt. Tylsyyttä hän yrittää torjua varastelulla, mikä kertoo piittaamattomuudesta yhteiskunnan normeja kohtaan. Saaliina on kaikenlaista puhujan oudoksi kuvaamaa, mutta myös *jotain turhaa*.
- Outojen ja turhien kohteiden varastaminen vihjaa, että puhuja varastelee pikemminkin eksistentiaalisista syistä saadakseen merkityksellisiä kokemuksia kuin materiaa. Hän viittaa ulkopuolisuuteensa säkeessä, jossa katselee itseään ulkoapäin: *Näen hanskaskätteni kääntävän kahvaa*.
- Puhuja toimii yksin mutta vaikuttaa hakevan huomiota, koska hän haluaa jättää itsensä jälkiä rikospaikoille (*Olen tahmahaamu, jätän jälkiä*). Puhuja varastaa lumiukon, koska hän haluaa itselleen kaverin.
- Puhuja kaihtaa hempeilyä. Hän on oppinut, että *elämä on kovaa*. Elämän kovettama puhuja nauttii ajatuksesta, että lapset surevat lumiukkoaan. Hän myös tahtoo lumiukkokaverin, *jonka mieli hyytää kuin viiltävä jääpala*.

**Anderssonin runosta** voi nostaa esiin esimerkiksi seuraavia seikkoja:

- Ansiokas tulkinnallinen oivallus on, että runon puhuja on Duffyn runoa monitulkintaisempi, vaikka myös Anderssonin runossa on minä, joka puhuu sinälle.
- Ilmeisin tulkinta puhujasta on, että puhuja on jokin ulkopuolinen toimija, joka sättii ja kommentoi Anderssonia. Runon sinä on tällöin joko lukija, jolle puhuja kuvailee Anderssonia, tai sitten runon Andersson, jota puhuja puhuttelee nimeltä ikään kuin vähaarvoista olentoa (*Andersson on pelkuri; Andersson juo liian paljon*). Molemmat tul-

kinnat painottavat ylenkatseista suhtautumista runon Anderssoniin mutta tekevät samalla puhujasta naurettavan nipottajan.

- Puhujan monitulkintaisuutta lisää se, että runon kirjoittaja on Claes Andersson. Lukija voi samastaa runon kirjoittajan ja runossa esiintyvän Anderssonin, mikä synnyttää itseironisen kuvan runoilijasta.
- Mahdollinen tieto Claes Anderssonin taustoista voi vaikuttaa tulkintoihin: hän oli entinen vasemmistoliiton poliitikko ja puheenjohtaja, kulttuuriministeri ja soitti pianolla jazzia. Puhuja sättii Anderssonia tavoilla, jotka voi liittää runoilijan tekemisiin (*A:n pitäisi miettiä ja punnita yhtä ja toista; liittyä ammattiyhdistykseen eikä istua vittu siinä parkumassa; pitäisi mieluummin soittaa klarinettia*).

#### Havainnot ja päätelmiä puhujasta

- Puhuja on päällekkävyä ja jopa uhkaava (*Andersson lakkaa viheltämästä taikka jumalauta; ...tai muuten Andersson kuolee*).
- Puhuja arvostelee Anderssonin elintapoja (ruokailu, liikkumattomuus, tupakointi, alkoholin käyttö), mieltymyksiä ja olemusta (ryhti, käyttäytyminen, asenteet) kuin nalakuttava perheenjäsen.
- Toisin kuin Duffyn runon puhuja, Anderssonin arvostelija on tiukan normatiivinen ja suorastaan moralistinen: puhujan voi ajatella peilaavan yhteiskunnan ja lähiympäristön mieheen kohdistamia vaatimuksia, joita runon Andersson ei kykene tai halua täyttää.
- Runon vihjeiden perusteella yksi mahdollinen tulkinta puhujasta on se, että puhuja on ikään kuin runon kirjoittajan Claes Anderssonin yliminä (superego), joka edustaa yhteiskunnan ja kulttuurin keski-ikäiseen mieheen kohdistamia toistuvia, naurettavaltta näyttäviä ja lopulta sietämättömiä vaatimuksia.